

ire in eam mihi videbar; quia non neveram malum non esse nisi privationem boni, usque ad quod omnino non est. Quod unde viderem, cuius videre usque ad corpus erat oculis, et animo usque ad phantasma? Et non neveram Deum esse spiritum, non cui membra essent per longum et latum, nec cui esse moles esset: quia moles in parte minor est quam in toto suo; et si infinita sit, minor est in aliqua parte certo spatio definita, quam per infinitum; et non est tota ubique, sicut spiritus, sicut Deus. Et quid in nobis esset, secundum quod essemus similes Deo, et recte in Scriptura diceremur ad imaginem Dei¹, prorsus ignorabam.

XIII. Et non neveram justitiam veram interiorem, non ex consuetudine judicantem, sed ex lege rectissima Dei omnipotentis, qua formarentur mores regionum et diorum pro regionibus et diebus; cum ipsa ubique ac semper esset, non alibi alia, nec alias aliter; secundum quam justi essent Abraham et Isaac et Jacob et Moyses et David, et illi omnes laudati ore Dei; sed eos ab imperitis judicari iniquos, judicantibus ex humano die, et universos mores humani generis ex parte moris sui metientibus, tanquam si quis nescius in armamentis quid cui membro accommodatum sit, ocrea velit caput contegi, et galea calceari; et murmuret quod non apte conveniat: aut in uno die indicto a pomeridianis horis justitio, quisquam stomachetur non sibi concedi quid venale proponere, quia mane concessum est: aut in una domo videat aliud tractari manibus a quoquam servo, quod facere non sinatur qui pocula ministrat: aut aliud post præsepio fieri, quod ante mensam prohibeat; et indignetur, cum sit unum habitaculum et una familia, non ubique atque omnibus idem tribui. Sic sunt isti qui indignantur, cum audierint

¹ Gen. 1, 17.

illo saeculo licuisse justis aliquid, quod isto non licet iustis; et quia illis aliud praecipit Deus, istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem justitiae utriusque servierint: cum in uno homine, et in uno die, et in unis aedibus videant aliud alii membro congruere, et aliud jamdudum licuisse, post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti aut juberi, quod in isto juste vetetur et vindicetur. Numquid justitia varia est et mutabilis? Sed tempora quibus praesidet, non pariter eunt; tempora enim sunt. Homines autem quorum vita super terram brevis est, quia sensu non valent causas contexere saeculorum priorum, aliarumque gentium quas experti non sunt, cum his quas experti sunt: in uno autem corpore, vel die, vel domo, facile possunt videre quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus personis ve congruat, in illis offenduntur, his serviant.

XIV. Hæc ego tunc nesciebam, et non advertebam, et feriebant undique ista oculos meos, et non videbam. Et cantabam carmina, et non mihi licebat ponere pedem quemlibet ubilibet, sed in alio atque alio metro aliter atque aliter; et in uno aliquo versu non omnibus locis eundem pedem. Et ars ipsa qua canebam, non habebat aliud alibi, sed omnia simul. Et non intuebar justitiam cui servirent boni et sancti homines, longe excellentius atque sublimius habere simul omnia quæ praecipit, et nulla ex parte variari, et tamen variis temporibus non omnia simul, sed propria distribuentem ac præcipientem. Et reprehendebam caecus pios patres, non solum sicut Deus juberet atque inspiraret utentes præsentibus, verum quoque sicut Deus revelaret futura prænuntiantes.

CAPUT VIII.

I. Contra Manichæos dicit quæ flagitia semper detestanda, quæ facinora. — II. Libido triplex.

XV. Numquid aliquando aut alicubi injustum est diligere Deum ex toto corde et ex tota anima, et ex tota mente, et diligere proximum tanquam te ipsum? Itaque flagitia quæ sunt contra naturam, ubique ac semper detestanda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes ficerent, eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ille auctor est, libidinis perversitate polluitur. Quæ autem contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt; ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet jubet, et si nunquam ibi factum est, faciendum est: et si omissum, instaurandum: et si institutum non erat, instituendum est. Si enim regi licet in civitate cui regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quisquam, nec ipse unquam jussérat; et non contra societatem civitatis ei obtemperatur; imo contra societatem non obtemperatur: generale quippe pactum est societatis humanae obedire regibus suis: quanto magis Deo

080500

regnatori universæ creaturæ suæ, ad ea quæ jussérit, sine dubitatione serviendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ, major potestas minori ad obediendum præponitur: ita Deus omnibus.

XVI. Item in facinoribus, ubi libido est nocendi, sive per contumeliam, sive per injuriam; et utrumque vel ulciscendi causa, sicut inimico inimicus; vel adipiscendi alicujus extra commodi, sicut latro viatori; vel evitandi mali, sicut ei qui timetur; vel invidendo, sicut feliciori miserior; aut in aliquo prosperatus, ei quem sibi æquari timet aut æqualem dolet; vel sola voluptate alieni mali, sicut spectatores gladiatorum, aut irrisores, aut illusores quorumlibet: hæc sunt capita iniquitatis, quæ pullulant principandi et spectandi et sentiendi libidine, aut una, aut duabus earum, aut simul omnibus; et vivitur male adversus tria et septem, psalterium decem chordarum Decalogum tuum, Deus altissime et dulcissime. Sed quæ flagitia in te, qui non corrumperis? Aut quæ adversus te facinora, cui noceri non potest? Sed hoc vindicas quod in se homines perpetrant; quia etiam cum in te peccant, impie faciunt in animas suas, et mentitur iniquitas sibi, sive corrumpendo ac pervertendo naturam suam quam tu fecisti et ordinasti, vel immoderate utendo concessis rebus, vel in non concessa flagrando in eum usum qui est contra naturam; aut rei tenentur, animo et verbis sævientes adversus te, et adversus stimulum calcitrantes; aut cum disruptis limitibus humanæ societatis, lætantur audaces privatis conciliationibus aut direptionibus, prout quidque delectaverit aut offenderit. Et ea fiunt cum tu derelinqueris fons vitæ, qui es unus et verus creator et rector universitatis, et privata superbia diligitur in parte unum falsum. Itaque pietate humili redditur in te, et purgas nos a consuetudine mala, et propitius es peccatis confitentium, et exaudis gemitus compeditorum, et solvis a

vinculis quæ nobis fecimus, si jam non erigamus adversus te cornua falsæ libertatis, avaritia plus habendi, et damno totum amittendi; amplius amando proprium nostrum quam te omnium bonum.

CAPUT IX.

Discrimen inter peccata, et inter Dei judicium et hominum.

XVII. SED inter flagitia et facinora et tam multas iniqüitates, sunt peccata proficiunt, quæ a bene judicantibus et vituperantur ex regula perfectionis, et laudantur spe frugis, sicut herba segetis. Et sunt quædam similia vel flagitio vel facinori, et non sunt peccata, quia nec te offendunt Dominum Deum nostrum, nec sociale consortium; cum conciliantur aliqua in usum vitæ congrua temporis, et incertum est an libidine habendi; aut puniuntur corrigendi studio potestate ordinata, et incertum est an libidine nocendi. Multa itaque facta quæ hominibus improbanda viderentur, testimonio tuo approbata sunt: et multa laudata ab hominibus, te teste damnantur: cum saepe se aliter habet species facti, et aliter facientis animus, atque articulus occulti temporis. Cum vero aliquid tu repente inusitatum et improvism imperas, etiam si hoc aliquando vetuisti, quamvis causam imperii tui pro tempore occultes; et quamvis contra pactum sit aliquorum hominum societatis, quis dubitet esse faciendum; quando ea justa est societas hominum quæ servit tibi? Sed beati qui te imperasse sciunt. Funt enim omnia a servientibus tibi,

vel ad exhibendum quod ad præsens opus est, vel ad futura prænuntianda.

¶ Ubi ille, ibi et tu; sic ubi ille, ibi et ille. Confiteor tibi, Domine, recordationem meam quantum recolo, quod sepe non facio.

CAPUT X.

responso tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbat.

Nugæ Manichæorum de terræ fructibus.

XVIII. HEC ego nesciens, irridebam illos sanctos servos et Prophetas tuos. Et quid agebam cum irridebam eos, nisi ut irriderer abs te, sensim atque paulatim perductus ad eas nugas ut crederem sicum plorare cum decerpitur, et matrem ejus arborem lacrymis lacteis? Quam tamen sicum si comedisset aliquis sanctus, alieno sane non suo scelere decerpit, misceret visceribus, et anhelaret de illa Angelos, imo vero particulas Dei gemendo in oratione atque ructando: quæ particulæ summi et veri Dei ligatæ fuissent in illo pomo, nisi electi sancti dente ac ventre solverentur. Et credidi miser magis esse misericordiam præstandam fructibus terræ, quam hominibus, propter quos nascerentur. Si quis enim esuriens peteret qui Manichæus non esset, quasi capitali supplicio damnanda bucella videretur, si ei daretur.

CAPUT XI.

Planctus et somnium matris de filio.

XIX. Et misisti manum tuam ex alto, et de hac profunda caligine eruisti animam meam¹, cum pro me fleret ad te mater mea fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide et spiritu, quem habebat ex te, et exaudisti eam, Domine. Exaudisti eam, nec despexisti lacrymas ejus, cum profluentes rigarent terram sub oculis ejus, in omni loco orationis ejus; exaudisti eam. Nam unde illud somnium, quo eam consolatus es, ut vivere me concederet, et habere secum eamdem mensam in domo, quod nolle cœperat aversans et detestans blasphemias erroris mei? Vedit enim stantem se in quadam regula lignea, et advenientem ad se juvenem splendidum, hilarem atque arridentem sibi, cum illa esset mœrens et microne confecta: qui cum causas quæsisset ab ea mœstitiae suæ quotidianarumque lacrymarum, docendi ut assolet, non discendi gratia, atque illa respondisset perditionem meam se plangere; jussisse illum, quo secura esset, atque admonuisse ut attenderet et videret, ubi esset illa, ibi esse et me. Quod illa ubi attendit, vedit me juxta se in eadem regula stantem. Unde hoc nisi quia erant aures tuæ ad cor ejus? O tu, bone omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum tanquam solum cures, et sic omnes tanquam singulos.

¹ Psal. cxliii, 7.

XX. Unde illud etiam, quod cum mihi narrasset ipsum visum, et ego ad id trahere conarer, ut illa se potius non desperaret futuram esse quod eram; continuo sine aliqua hæsitatione: « Non, inquit; non enim mihi dictum est: » Ubi ille, ibi et tu; sed: Ubi tu, ibi et ille. » Confiteor tibi, Domine, recordationem meam quantum recolo, quod sæpe non tacui, amplius me isto per matrem vigilantem responso tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, et tam cito vidit quod videndum fuit; quod ego certe antequam dixisset non videram, etiam tum commotum fuisse quam ipso somnio, quo foeminæ piæ gaudium tanto post futurum, ad consolationem tunc præsentis sollicitudinis, tanto ante prædictum est. Nam novem ferme anni secuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cum sæpe surgere conarer, et gravius alliderer, volutatus sum: cum tamen illa vidua casta, pia et sobria, quales amas, jam quidem spe alacrior, sed fletu et gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te, et intrabant in conspectum tuum preces ejus, et me tamen dimittebas adhuc volvi et involvi illa caligine.

desiderante fratrem esse deo simili; continuo sine stirpe
passione: « Non, nudi; non simili dicitur est:
Ubi illi, illi et in capitulo. » Confiteor
bonum, recordationem meam ducendum lecoem,
CAPUT XII.

*Quale responsum mater Augustini accepit a quodam
episcopo de ipsius conversione.*

XXI. Et dedisti alterum responsum interim quod recolo.
Nam et multa prætero, propter quod proprio ad ea quæ
me magis urgent confiteri tibi, et multa non memini. De-
disti ergo alterum per sacerdotem tuum quemdam epis-
copum nutritum in Ecclesia, et exercitatum in libris tuis.
Quem cum illa foemina rogasset ut dignaretur mecum col-
loqui, et refellere errores meos, et dedocere me mala, ac
docere bona (faciebat enim hoc, si quos forte idoneos
invenisset), noluit ille, prudenter sane, quantum sensi
postea. Respondit enim me adhuc esse indocilem, eo quod
inflatus essem novitate hæresis illius, et nonnullis ques-
tiunculis jam multos imperitos exagitassem, sicut illa in-
dicaverat ei. « Sed sine, inquit, illum ibi, et tantum roga
» pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, quis ille sit
» error, et quanta impietas. » Simul etiam narravit se
quoque parvulum a seducta matre sua datum fuisse Mani-
chæis, et omnes pene non legisse tantum, verum etiam
scriptitasse libros eorum, sibique apparuisse nullo contra
disputante et convincente, quam esset illa secta fugienda;
itaque fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa nollet
acquiescere, sed instaret magis deprecando, et ubertim
flendo, ut me videret, et mecum dissereret: ille jam sub-
stomachans tædio: « Vade, inquit, a me, ita vivas: fieri

» non potest, nt filius istarum lacrymarum pereat. » Quod
illa ita accepisse inter colloquia sua mecum sæpe recorda-
batur, ac si de cœlo sonisset.

arrogantes, et nondum salubriter prostrati et cisi a te, Deus

Visum est hoc ascribere Augustini locum ex lib. 3 contra lit-
teras Petiliani Donatistæ, cap. xvii: *Me etiam presbyterum fuisse
Manichæorum, vel falsus vel fallens mirabili temeritate contendat.
Verba tertii libri Confessionum mearum, quæ per se ipsa, et de mul-
tis ante et postea dictis manifestissima sunt legentibus, sub quo ei
videtur intellectu proponat atque arguat, etc.* Quænam vero sint
verba illa, quæ suo avulsa loco proterve interpretabatur Petilia-
nus, nobis incompertum est; forsitan ista capituli sexti: *Nam ver-
sum et carmen etiam ad vera pulmenta transfero.* Quippe amatoria
maleficia mulieri data exprobrabat Augustino, ut videre est in
ejusdem libri contra Petiliani litteras capite xvi.

CAPITI
CAPUT II.

*Rhetor invenit se in obnoxia quædam Orupicem
qui victoriam perirebat, contemnit.*

*L. Paucis tempore suis solitudo novem, ds undevigintio
iquo alioq; rhaatollat nupti plata, eum sedibus Malorum
in aenæ, sacerdos q; sponsum neob; et q; huiusq; te; genitribut
idi spidigra oll. Huiusq; id sacerdotio dicitur inutilem oportet
se sponso sponso, et in quoq; os H. insu pupido, sed illiusq; glo
sponsoq; sponsoq; sponsoq; sponsoq; sponsoq; sponsoq; sponsoq; sponsoq;
matri os illi, quam uibitid, matine iisqueq; de resiliens minibus
logis imp; ait inq; satisq; audito ait de con insymq; In
aidon audiop; ob; as; co; almeris; us; q; tota; te; itbly; diu; nra; ko;*